

DISPOZIČNÉ KVALITY BUDOV V SÚČASNEJ PRAXI

Ing. arch. Martin Doršic

Dnešná prax - projektová a realizačná činnosť obytných budov je odrazom stavu spoločnosti. Táto všeobecne známa fráza je dôsledkom úsilia ľudí vstupujúcich do tohto procesu.

Bytová výstavba klesla zo 48 218 postavených bytov v roku 1980 na 16 370 v roku 1992, 14 047 v roku 1993, 6 709 v roku 1994, 6 359 v roku 1995¹⁾ ... atď. Paleta ponúkaných bytových jednotiek sa rozšírila, kvalita a komfort sa zvýšil, ale individuálne od prípadu k prípadu. Po určitom čase od roku 1989 nastala čiastočná reakcia trhu, dopytu a ponuky, spojenej s reálnou kúpschopnosťou budúcich užívateľov a ich možností súvisiacich s financovaním výstavby.

Tento príspevok uvádza niekoľko téz, ktorých snahou je reagovať na dispozičné a formálne prejavy v aktuálnej bytovej výstavbe bytových domov v Bratislave ako vybranej vzorke.

Kvalitné dispozičné riešenie - základ pre zvládnutie možno aj ľudového vkusu ?

Prehľadná a logická dispozícia bytu a jej dôslednosť mnohokrát určuje medze, do ktorých vstupujú samotní uživatelia, viac či menej rešpektujúci okolie, daný stav, alebo pochopiac princíp pozitívne či negatívne dotvárajú prostredie (neodhliadnuc od toho, že byty v bytových domoch mnohokrát nahrádzajú neuспokojené požiadavky na bývanie v rodinných domoch).

Princíp dôsledne deleného bytu na dennú a nočnú časť, minimalizovanie chodieb, riešenie sekundárneho WC v časti, ktorá je oddelená filtračným priestorom od obývacej, resp. kuchynskej časti²⁾, je použitý na obr. 1. Jednoznačné dispozičné riešenie má však aj iný rozmer: Nie každý užívateľ užíva byt štandardným spôsobom, ktorý je princípom jeho organizovania v bytových domoch. V tomto prípade je nutné hľadať hranicu medzi tým, čo je možné riešiť spôsobom nedopovedaným - jednoduchou zmenou (variabilita až flexibilita). Tu však narážame na umiestnenie a prie-

storový tvar hygienického jadra, jadier, WC a ich nadviazanie na nočnú a dennú časť, ktoré predurčujú možné variovanie priestoru obývačky, kuchyne, terasy, hal, jedálenského kúta. (Problém dorieši interiérový architekt.)

Veľmi významne tento aspekt vystupuje u malometrážnych a sociálnych bytov, kde každý stavebný počin má rozhodujúci finančný dopad a možno (?) až následne priestorový, architektonický. Na dispozícii, obr. 2³⁾, je jedno z použitých riešení sociálnej výstavby (doslovné), ktoré jasne definuje hygienickú spoločnú časť a v zásade zužuje možné pole na jej zmeny. Problémovou časťou sa stávajú formálne prejavy takýchto budov. Častejšie ide o jednoduchšiu čitatelnejšiu reč postmoderných znakov, ktoré sú zrozumiteľnejšie väčšine jej užívateľov. V takom prípade sú niektoré prebytočné – dva balkóny s nejasne definovanou funkciou, nečitateľnosť architektúry zvnútra von (okenné otvory, oblúky na fasáde, kompozícia vnútorného priestoru – narušenie priečkou).

Dispozične niekedy veľmi zaujímavé riešenie je nevhodne narušené dodatočne vloženou priečkou, obr. 3.

Vtip v architektúre ako oživenie alebo paradox dispozicie ?

Takéto zaujímavosti, ktoré určite obohacujú prejav a vylepšujú obytné prostredie, sa objavujú pomerne často. Súvisí to so snahou o stvárňovanie častí, ktoré doteraz boli viacmeňe v úzadí. Na dome na obr. 4⁴⁾ v malom meste sa podarilo riešiť byty dispozíciou, známou a overenou, založenou okolo vstupnej časti hygiena - kuchyňa - obývacia izba. V prípade malometrážneho bytu s použitím kuchyne a obývacej izby ako jedného priestoru. Zaujímavo a vtipne sú riešené komory zo vstupnej chodbovej časti – vedľa výťahu, radené do štvrtkruhu. Táto dispozičná časť celého domu je usporiadaná do valca, ktorý sa dvíha nad vstupom a jeho malé štvorcové otvory perforujú celú fasádu a zdôrazňujú vstup. Táto výrazová expresia je paradoxne postavená na menej významnej, až treťoradej funkcií.

Balkón – terasa ako nový obohacujúci prvok alebo ďalší priestor ?

Na mestských vilách, ale aj na ostatných bytových domoch sa v hojnom počte začali využívať balkóny a terasy. Otázka znie, či sú priestorovo využiteľné a obohacujú v primeranej veľkosti obytný priestor, alebo boli koncipované cestou zvonku dnu a sú sčasti predimenzované a hlavne prispievajú len k rozmanitosti vonkajšej formy. Ich využitie je architektom žiadane, ale v takej miere je otázne. Uvidíme, či sa časom tento smer osvedčí, alebo či sa stane niečo podobné ako v prípade loggií na panelových domoch. Momentálne zasklievanie je veľkým úsilím obyvateľov a strata ľahko prístupného kontaktu s vonkajším prostredím znamená získania nového priestoru. Jednoznačne architektom definovaná oddychová funkcia zaniká a terasy sa dostávajú do polohy kedy ich využívanie nie je dopredu jasné a časom sa mení. Plochu a hranice je možné len predpokladať, nemali by však v našej spoločnosti prekročiť hranicu spoločenskej intimity.

Ako sa premieta dynamika mestskej vily do jej dispozície ?

Pôdorysné riešenie týchto bytov vychádza z radenia okolo centrálneho vertikálneho jadra, konceptuálne je bytová jednotka delená na dennú a nočnú časť z ústrednej haly. Dôsledkom vstupu budúceho majiteľa vo fáze reálizácie nie je tento príčip dodržovaný a je nařušený mnohokrát jeho predstavami.

Konkrétna dispozícia bytu na obr. 5²⁾ nereaguje na konštrukčný systém, vytvára náhodilé zákutia, čoho dôsledkom sú nevyužiteľné steny a dlhé komunikačné priestory na úkor obytných. Veľký otvorený halový priestor zasahujúci do obývačky je veľmi príjemný a progresívny prvok, ktorý je vo vyvinutejších spoločnostiach bežný a je veľkým prínosom. Možno dôslednejšie napojenie na vstupné priestory by zjednodušilo prevádzku. V troch prípadoch nenadväzujúce formálne prejavy hmoty zasahujú až príliš do priestoru kuchyne, čím ju čiastočne deformujú a predurčujú na problémy v zariadení a v jednom prípade k oživujúcemu barovému sedeniu. Určitým zabudnutým prvkom (aspoň v ponúkanom riešení je potravinová komora). Expresívnejší geometrický výraz s dynamickými krivkami balkónov a šikmými prienikmi hmôt sa nejed-

noznačne prezentuje na vnútornom radení priestorov. Tvorba hmotového konceptu sa nepremietla do živosti vnútorných priestorov v takej vydarenej miere ako sa urbanisticky začlenila hmota do tohto prostredia.

Ako komunikuje racionálny koncept vnútri dispozície ?

Základným menovateľom racionálnych riešení v Bratislave je malometrážna výstavba. V nej sa z veľmi pragmatických príčin prejavuje jasnosť a logičnosť priestorov. Je to spôsobené zredukovaním finančných prostriedkov a následne užívateľských funkcií, čo jednak nedovoľovalo „okrášľovať“ dispozíciu, jednak nutilo hľadať najvhodnejšie a zaujímavejšie riešenia.

Spoločným znakom takýchto bytov do 50 m² je minimálna predsiň, z ktorej sa nastupuje do hygieny a hlavného priestoru, ktorý združuje obývaciu izbu a kuchynský kút. Priame odvetranie a osvetlenie v takýchto plošne menších kuchyniach je nahradzované vyspelejších technickým riešením, obr. 6³⁾⁵⁾

Tento prvok odstránil bariéru medzi prípravou jedla a jeho konzumáciou, taktiež veľmi významne prispieva ku kontaktu medzi obyvateľmi bytu a združuje ich okolo jedného stola. Je nutné však povedať, že takéto riešenie je vhodné pre menejpočetné rodiny a nenapĺňa všetky požiadavky pre náročné uzatvorenie priestorov a určitú intimitu prostredia pri odlišných činnostiach obyvateľov bytu v obývacej izbe, kuchyni a jedálenskom kúte. Faktom však zostáva smerovanie k jednopriestorovým dispozíciam, ktoré sú variabilné z hľadiska zariadeniteľnosti a ponúkajú intenzívnejší kontakt jej obyvateľov počas skracujúcej sa doby trávenej doma.

Priamo vedľa takého multifunkčného priestoru je spálňa, ako samostatný priestor bez vlastnej hygieny filtra z predsiene. Pri bytoch dvojizbových, trojizbových a štvorizbových sa počíta so zväčšením vstupnej predsiene a priradením ďalších izieb a oddelenie kuchyne do vlastného priestoru.³⁾

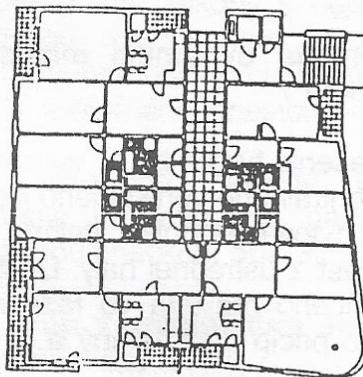
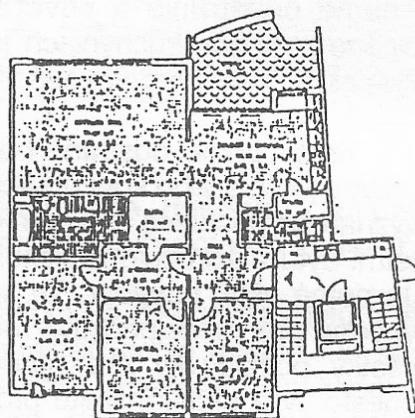
Aktuálna prirodzená potreba zhodnocovacieho a porovnávacieho procesu je poznačená rôznymi pozitívnymi impulzmi, kreativitou v danih limitujúcich podmienkach, časovým faktorom ale aj nejasnosťou a nedôslednosťou

stanoveného konceptu, ktorý je pod vplyvom investorov. Preto analyzovanie súvislostí vzniku novej bytovej štruktúry môže pomôcť v orientácii a výchove zákazníka-užívateľa a tvorca k progresívnym riešeniam, ktoré aj mnohokrát realizované sú všeobecne spoločnosťou zaznávané.

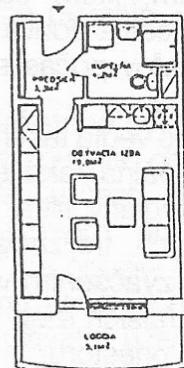
This article analyses the current state-of-art in new domestic apartment buildings in Bratislava. It is seen from the point of view of floor-space, relationships of the spaces in flats and their potential usefulness. There are very often differences between the interior and exterior of such buildings. Many problems and many new ideas are generated by flats with restricted floor-space: this is the area posing the main challenges for architects in the city region.

Použitá literatúra:

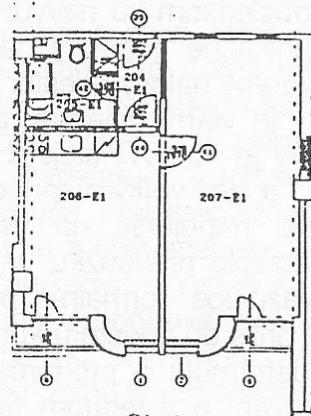
1. Štatistický úrad Slovenskej republiky
2. Archy, Meritum, ročník II, 1997/ 2, str. 2-4
3. Bytová ponuka, Novobyt, bytové družstvo, Niťová 3, 82108 Bratislava, 1996
4. Archy, Meritum, ročník III, 1998/ 2, str. 5-7
5. JA, Programming, 1995/ 3, str. 160-175
6. Foltyn, Ladislav.: Slovenská architektúra a Česká avantgarda 1918 - 1939, SAS, Bratislava 1993

Obr.1

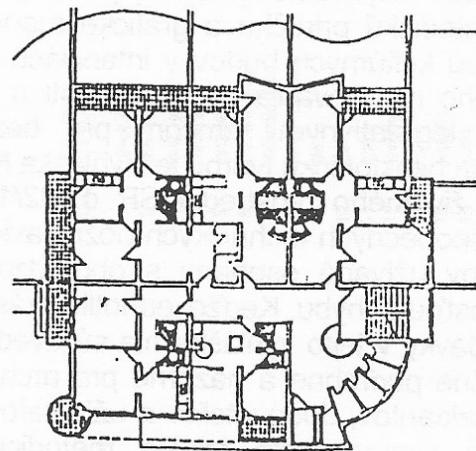

Obr.2

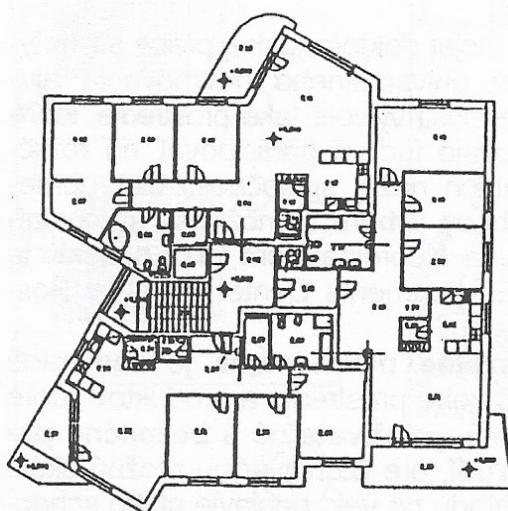

Obr.3

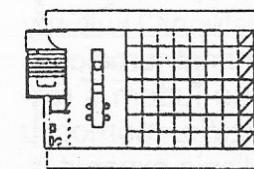
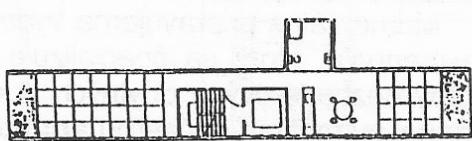
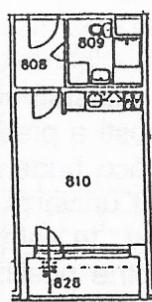
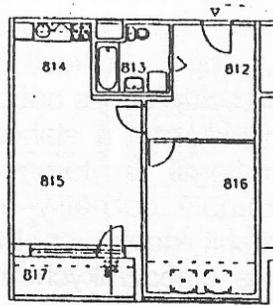
VONDEKHOVSKÝ UČEBNÝ A BYTOVÝ KOMPLEX

Obr.4

Obr.5

Obr.6